

BARABAR PRINCIPYA

Vash verifikipe thay traynipe ani Kosova

BARABAR PRINCIPYA

Vash verifikipe thay traynipe ani Kosova

Anglo vakeripe:

Vastimo pe solduy ofisialune qhibya ani Kosova, albanyuni thay srbyuni, o alav barabar mangla te phenel yekhipe thay hakayipe. Inspirime akalea thay leipe som gndipe e buderi interesime rigyendar ani sah Kosova, BARABAR PRINCIPYA silen vash res te zorakeren e rafin pe odova so baziringyola pe yekhipe, thay na pe odova so ulavela e ververutne komuniteten, resipea te phiraven angle o dialogi, promovinen e tolerancia thay ledeipe, thay vazdipe e pakyavipasko thay resipee hakayipasko. O principya penjarena kay o laqharipe e ledeipasko mashkar o komunitetya si sheruno vash resipe e traynipaskpo, stabilune traynipasko thay evolviropasko ani Kosova. On p-e ayni vaht penjarena kay sakova individi, bi lelo pe dikhipe etnikuno peripe, bersha, yeri, religia, jenipe, seksualuni orientacia, socialuno ose ekonomikuno statusi ose varesavi yaver specifikacia, musay te ovel pe shaibe kay pheripea te jivdinel pere hakaya, te sikavel pere pratsava prekal o alosaripyta, aktivuno kotorleipe ano amalipe thay te phikoinel olenge mahatnipyta.¹

¹ *Barabar centro si som iniciativa kola inicinde ose koya kerla khetane e organizacien kota ro civiluno amalipe INTEGRA kotar e Prishtina thay CASA kotar Vrdloriguni Mitrovica. E centroa ani Prishtina, sila vash res te fokusingyol pe evolviripe e pakyavipasko thay pe inkluzivuno puterdo dialogi mashkar sah jene e ververutne multietnikune amalipasko ani Kosova, prekal kultura, arti, publikuno informipe, kapacitetesko vazdipe, edukipe, janglaripasko vazdipe thay akcia e reprezentipasko. Oy ka ovel vazdimi pe butya e nakhle iniciativengo (Forum i thay platforma vash vash pakyavipasko vazdipe, Koalicia vash traynipe, Koalicia vash arakhipe e nakhle principyenca, incipe e mashkaretnikune ledeipasko thay proyekti e traynipasko) thay yekh gendo e akciengo kola si dedikime ano dialogi mashkar komunitetya kola ule ani Kosova ko nakhle duy decenie. Centro Barabar na si dikhlardo sar proyekti ose platforma organizacia ose e individengo, numay sar savahtuno trayno than kova si vash puterdo kanali e komunikipasko thay sikavipe e ideyengo vash o sah komunitetya ani Kosova.

01. Vazdipe e pekyavipasko si procesi kova lela vahti. Musay te siklova vash yekh-yaver te sine kay qaqipea manga te angazhingyova.

So:

Pakyavipe si pe shtroco e procesesko vash traynipasko vazdipe thay traynipe. Manusha kotar ververkomyunitetya ulavena o jivdipasko than, numay silen limitimi interakcia thay kontakti. Pakyavipe musay te siklol thay te lelol hari po hari. So may but siklovena vash o manusha, maybut shay ka phanglon olenca, te dikhen som bazamenti thay te mekhen o ulavipya pe yekh rig. Te sine kay o komunitetya pakyana pe lekanipe thay traynipe, may angle musay te ekspozingyon yekhe yavere-ske, som kulturake, tradiciake, pakyavipaske, qhibyake, mahatnipyenge thay itneresenge, thay sah akava si sar anglo bajako vash vazdipe e lekanipasko thay empatiako.

princ

Sar:

Musay te siguringyova kay o ekzistime individualune phanglipya te evolviringyon pe grupenge interakcie – may shukar te evaluina som komunitetya, evolvirina respekti thay te jivdina pe ververutne kulture, tradicie, edaptipea pe ververutnipe. Pakyavipe na si sig solucia koya shay dikhyola taysa, numay pe ugo vahti sila potenciali te ashutinel e avutne generacien kotar o konflikti thay kotar o jivdipe kova pandar si ulavdo pe etnikune lenya.

cipi

01

02. Musay te temelina mashkar komunikacia mashkar o jene e verver etnikune komunitetengo.

So:

Manusha kotar o sah komunitetya musay te oven pe shaipe te komunikinen thay vakeren yekhe yaverea bizo dar. E dar degradinla o procesya e pakyavipasko thay lekanipasko, handipea o sheruno principi e akala inter-aksiako: motivacia. Ani Kosova pandar ekzistinela na inkluzivuno amalipasko pakyavipe, pe kova o manusha pakyana baziripea pe anglodefinime politikune/etnikune samatrede. Generalipea o ulavipe mashkar „on thay amen“, dikhyola kay o manusha shungyona sigurune numay mashka ro manusha kota ro olengo komuniteti.

princi

Sar:

Musay te kreirinea o truyal kote o pakyavipe musay te reslol prekal puterdi komunikacia. Musay te lokyara socialune rafinya e pakyavipasko na numay prekal e politika, numay vi prekal e praksa e civilune amalipasko, tromalo thay biumlavdo kotar politikune ovipya. Ko akava suro, akcesi pe savahtuno than vash pakyavipasko vazdipe, than vash tromalo amalipe thay vakeripe bizo samatrede ose autocenzura, musay te ashutinel pe nakhavipe e anglokrisipyengo. Musay te temelina meh-anizmya sar shay te lokyara o lugyaripe e trayne ledeipyengo mashkar o komunitetya thay te te evolvirina siguruno siguruno tromalipe vash ledeipe thay integracia. E interakcia anela ji pe halovipe e yaver manushengo, so pe agor shay te lokyarel avutne faze e normalizipaske/traynipaske proceesesko, kana o manusha sikl-pona te jivdinenen khetane, akceptipea thay respektimea o ververutnipe.

ipi

02

03. Musay te penjara, adaptingyova thay te evaluina o **specifikacie mahskar o etnikune komunitetya.**

So:

Traynipe ani Kosova mangla te phenel adaptacia thay o yaveripya musay te respektingyonP. Musay te aqhava e kategorizacia thay stereotipyas sar shay te yaverina e sah percepcia vash i yavera. O resipe shay te ovel kay, yekh vahti pe avipe, savore shay te peren yekhune kosovake amalipaske, bizo nashalipe e personalune identitetesko ano komuniteti. Akava rodla adaptacia pe savore thay na kharla vash asimilacia eyekhe ose yaver komuntietesko. Na si striktipea manglo unikatnipe, numay musay te ovel than vash sah komuntietya te shungyon shukar, te respektinen yekhe yaveresko ekzistipe thay o shunipe e peripasko. Gndipe vash o yaver musay te pvel pe centro e pakyavipasko thay tentipasko vash te reslol o lekanipe.

princi

Sar:

Sah o riga musay som te investinen pe lekanipasko procesi. O mashurantune komunitetya silen pheruno obligipe te akceptinen thay te angazhingyon vash o minoritetya, bi lelo pe dikhipe kote on arakhlona thay kola geografikuna thavdake on perena. O komuniteti e kosovake albanyengo, maybut o civiluno amalipe e mashurantune amalipasko, musay te vazdel o angazhipe te resel ji pe na mashurantune komunitetya thay te pasharel olen bizo kondicia, akceptipea o yaveripya, rezistipea pe stereotipya thay theripea res e socialuni kohezia thay amalipe kote savore shay te shungyon sigurune thay akceptime. Som ayeka, Kosovake srbyuno komuniteti musay te akceptinel tjay te kerel buti e yaver komunitetenca kotar o komune kote si mashurantya, te angazhingyl thay investinel buti te anel halovipe thay som shukaripe.

ipi

03

04. Musay te identifikina thay garava som interesya thay mahatnipya mashkar verver etnikune komuntietya.

So:

O komunitetya ani Kosova musay te oven pe shaibe te lenpe kan vash o som pakyavipya thay mahatnipya, te oven khetane thay te beshen palo minimalune som resipya. Musay te ashutina e komuniteten te arakhen o manglo motivipe vash te nakhaven o yaveripya thay te arakhen o som karakteristike. Ani globalizaciaki lumia e izolacia na si opcia. Ekzistinena som pharipya thay shaipya kola silen influencia pe komuntietya, dikhlaripea akate vi, numay bi limitimo pe: butyaripe (shaibe vash savore), lovengo vijaibe, skoluibe (anglipe pe digitalizacia), akcesi pe kultura, arti, muzika, terne (neve perspektive), siguripe pe drom, socialuno garavipe (nayekhipe, dikhipe e phurengo thay manushengo e invaliditea), qhavorengo shukaripe, psihococialuno phikodeipe vash viktime, sastipe (mentalune nasvalipya, juvlenge hakaya vash reprodukcia, akcesi pe kvalitativuno sastipasko garavipe), mangipe vash integriteti, mangipe vash hakayipe.

princi

Sar:

Musay te identifikina akala khetane puqipya, musay te ovelmen mangipe te vakera vash olenge thay eventualipea, te alosara olen, prekal kolaborativuno akcesi andar o komunitetya, shay vi prekal kedipe mashkar o khetane vizie ose ini kontruktivuno nahalovipe.

ipi

04

05. Musay te shrda e individualune angazhipea – akcesi pe lekanipe kotar o temeli si shayutno.

So:

Musay te garava o procesya ko lokaluno niveli sar te na ova stopirime ose umlavde pe nanipe e anglipasko ko politikuno niveli. Traynipe nashti ajukerla numay pe agorutne politikune procesya. Nashti te telargyol o zor-alipe e individualune thay socialune iniciativengo.

Sar:

Musay, pe individualuno thay kolektivuno niveli, te ova jande pe amaro godornipe, numay vi pe godornipe thay mahatnipe e amare akciengo. Dikhiphea kota ro tele ji upre, o procesi ka phirel kotar o individualuno traynipe (baza) ji pe traynipe lekanipe e komunitetengo (liderya e mashkarutne rangesko/gndipaske kreatorya) ji pe politikuno lekanipe (phiravutne). Uko akava suro, organizimo civiluno amalipe kota ro sah komunitetya musay te inicinel o yaveripe thay te nakhel angle ano niveli e komuniteteko, promovipea o ledeipe mashkar o komunitetya, deipea dikhiphe odolenge ano tereni thay keripea shaibe kay olengo avazo te shngyol ji pe odola kola si pe raibe. Kana o lekanipe shrkla te funksioninel pe lokaluno niveli, o politikanya musay ka shunen olen.

ipi

05

06. Musay te sigurina efikasuno implementipe e aktualune hakayipaske sistemaske e **garanciako vash hakay e sah komunitetengo.**

So:

Principya e phikodeipasko thay legaluno rami kova panjrla o hakay e sah etnikune komunitetengo si anglokondicie vash sahasardo hakayengo realizope. Dominacia e hakayeske raipasko, maybut implementacia e krisengo kola garantinena o hakaya e minoritarune komunitetengo, musay te thavdel paralelpea e buhle tentipyenca vash pakyavipe thay traynipe.

princi

Sar:

E Kosova sila btu angle nakhlo sistemi e garanciako vash garavipe e minoritetenge hakayengo, e institucionalune mehanizmenca thay garancienca kola, mashkar yaver, sigurinena reprezentipe thay som statusi vash o sah grupe. E Kosova pe som vaht sila krisya thay politike pe maripe mamuy diskriminacia pe pashipe e mashkarthemutne thay evropake standardenca. Akava dikhlarla vi hakay pe religia, jivdipe e kulturake hakayengo, hakayuno reprezentipe ano institucie, hakay pe barvalipe, hakay pe vastipe e dayake qhibyako akcesi pe informacia, adekvatuno akcesi pe sah servisya, dikhlaripea vi theripe e ofisialuine hakayengo ose hakay pe regitripe e dizutnipaske statusesko. Sah o hakaya si penjarde ani Kosovaki Konstitucia thay Kosovake krisyenca. Buhle ulavdo thay na shukar implementipe e krisesko evolvirinyola pe diskriminaciake prakse thay negativipea kontribuinena pe traynipe mashkar o komunitetya, bayaripea o ulavipe mashkar olende. Krisesko na implementipe shay ovla pharipe e integraciako mashka ro komunitetya. Akava maybut dedikingyola vash sah na buderipea reprezentime grupe sar si o Roma, Ashkalie, Egipqanya, Boshnyakya, Goranya thay Turkya. Ko akava pratsav, musay te khara pe godornipe e centralune thay komunake institucie kola na adikernape pe hramime thavda.

07. Musay te sigurina kay o procesya e pakývavipaske vazdipasko thay traynypasko te oven inkluzivune.

So:

Lekanipe nashti reslola bizo inkluzia thay angazhipe e sah komunitetengo. Inkluzivuno mashkaretnikuno ledeipe thay lekanipakso procesi musay te evolviringyol paralelpea e inkluzivune procesea vash evolvirope kova shay reslola prekal ekonomikuno evolviripe e amalipas-ko thay amalipaski kohezia direkt stabiluno traynipe.

princi

Sar:

Leipe e pratsavesko bazirimo pe manushikane hakaya thay pe akcesi kova si senzitivuno pe yeri, musay te sigurina kay sasavo individi, bi lelo pe dikhipe e o etnikuno peripe, bersha, yeri, religia, janipe, seksualuni orientacia, socialuno ose ekonomikuno statusi ose varesavi yaver specifikacia, shay te kontribuinel pe procesi thay olengo avazo musay te shungyol. Musay te kreirina verver rafina thay alianse mashkar targetime grupe, mashkar juvlane komuntietya, terne, artistya, biznismenya, agrokulturake butikerutne, kulturake akterya, viktime thay yaver. Resipea kay te resa ji pe manusha kola anena decisie. Akalea phanglo, musay te sigurina kay olenge pratsava thay interesya te oven reprezentime ko sah nivelya pe kola anglola decisia. Akava pratsav bazirimo pe manushikane hakaya thay pe yeryengo yekhipe si mahatno, na numay vash olesko hakayipe, numay vi vash o fakti kay shay te kontribuinel pe efikasiteti thay stabilite-ti e procesesko, soske savore shay te den verver mahatne perspektive.

ipi

07

08. Musay te khara pe godornipe e individengo kotar publikuno jivdipe, sar shay te sigurina kay **publiluno avazo te ovel qaqutno thay pherdo respekti, thay na phiravdo konfliktenca thay ulavipyenca.**

So:

Khara e publikune individen ani Kosova te kontribuinen pe traynipe, thay na te promovinen narativya phiravde konfliktenca. O politikanya, kreatorya e gndipasko, medienge reprezentya, civilune amalipaske organizacie, religiuune liderya thay komunitetenge reprezentya, musay te kontribuinen pe traynipe e pratsavengo ano than kay te den zoralipe e yaveripyenge.

princi

Sar:

Raportipe na sasavipea musay te ovelole vash res som pratsav vash o savore thay vash sasavo puqipe, numay musay te sigurina te ovel etikuno thay bazirimo pe faktya. Phanglo akalea, savore kola silen hakay pe avazo musay te kontribuinen kay o ulavipe te qhivgyol pe minimumi. Politikuno lekanipe pe ayni vaht musay te ovel yaver kotar o socialuno lekanipe. Polarizime diskursya na kerena totalune o rane, numay peravena o ulavipe thay kontribuinena pe evolviripe e ekskluzivune shunipasko e yekhipasko bazirimo pe mangipe te oven ulavde thay te pakyan numay tumare evaluaciake, sikavipea o bazikuno siguripe. Kontributya vash pakyavipas-ko vazdipe na manglape te oven sar politikune decisie, numay si fakti kay si qalavde e mesajyenca thay retorika koya inicinela ulavipe. O manusha si sensitivune pe mesajya e manshengo kola silen zoralipe, kola vakerna pe ilengo alav, ayeka kay silen hakay pe akcesi pe qaqtne informacie thay te na oven manipulime. Musay te sigurina yekh truyal pe kova o medie thay civiluno amalipe shay te vastinen poro vakeripasko tromalipe thay te kontrinen pe buhle ulavdo dezinformipe thay te adikeren godorne e institucionen.

ipi

08

09. Musay te khara pe hakay vash sah viktime bi lelo pe dikhipe pe olengo etnikuno peripe.

So:

Viktime si viktime. Niyekh viktima, ose familia e viktima-ki ose biarakhle manushesko, na manglape te kategorizingyol ose te ovel yaver e yaverendar. Na ka ovel kolektivuno krisipe e kerde krimengo ano maripe ani Kosova, numay maybut komunitetya ka kharen pe yekhipe vash sah viktime e maripasko thay pe alosaripe e bahtako e sah nashalde manushengo, bi lelo pe dikhipe olengo etnikun peripe.

Sar:

Penjaripea o goridnipe e publikune instituciengo kay te lenpe e sherune sebepyenca e maripasko, te sigurinen o hakayipe thay te akceptinen o godornipe te sine kay si bange, musay te sigurina pakyavipasko vazdipe thay lekanipasko procesi bi telaripe e kolektivuno bangipe thay bi aqhavipe e narativengo. Amari buti musay te oven senzitivuni pe viktime, pe potenciripe kay o lekanipe si pharo vash sah jene e familiengo kola silen viktime, bi lelo pe dikhippe olengo etnikuno peripe. Savore silen hako pe respekti thay olengo kontributi pe cvazdipe e pakyavipasko musay te vakergyol thay te penjargyol.

ipi

009

10. Musay te treterina pakyavipasko vazdipe thay traynipasko procesi sar **prioriteti.**

So:

O manusha sakova dive maybut adaptingyona pe izolimo jivdipe. So maybut vahti nakhena bizo pakyavipe thay traynipe, o procesi ka ovel pandar may sifidimo thay ka khuvel pe hor thavda e maripaske resursesko, kola shay te theren lugevahtune konsekvence. Ini soske shay te kergyol na realuno numay palo odova te vakergyol vash iranipe e duyrigune pakyavipasko e komunitetngo ani Kosovakola disave bersha akana jibvdinena but pashe bizi qaqtutni interakcia. Sa o komunitetya halovena kay si mangipe vash traynipe thay kay si qaqipea shukar anglodispozicia te jivdinen pe tromalipe bizo maripe, akceptipea o hakay e yekhe yaveresko pe jivdipe. Numay, ayeka perspektiva shay na lugyarla savaht. Savaht avela maybaro qhindipe pe vahti e lugyaripasko e politikune normalizipaske procesengo. Ekzistinela o riziko kay sakova akti thay interesi shay te nashalgyol mashka ro sfidime bajakya kola dikhlarena o procesi e pakyavipasko thay traynipasko.

Sar:

O vahti si akana. Musay te treterina pakyavipasko vazdipe thay traynipasko procesi sar prioriteti. Musay te temelingyon garavipaske bajakya resipea kay te aqhava politikuno na halovipe, te akceptina sah minoriteten, te ova yuekhune ko som mahatnipya, te alosara o krisipya thay te adikara puterdi komunikacia. Akala si prioritarene bajakya vash pakyavipasko vazdipe thay promovipe e traynipasko mashkar verver komuntietya, resipea kay te reslol som vizia e traynipasko, koya shay anla ji pe temelipe e siguripasko thay prosperitetesko vash savore.

ipi

10

Barabar
CENTRE